

УДК 911.3:33:628:322.1(477.74)

Н. Є. Нефедова, канд. географ. наук, доцент

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра економічної і соціальної географії
Шампанський пров. 2, 65058, Україна

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті розглянути проблеми формування, особливості функціонування і територіальної організації водогосподарського комплексу сільської місцевості.

Ключові слова: водогосподарський комплекс сільської місцевості, територіальна організація, водогосподарський цикл, водогосподарський кластер.

Вступ

Актуальність теми визначається численними проблемами територіальної організації водогосподарської діяльності сільської місцевості. Сільська місцевість має певні особливості водокористування, що обумовлені: великими площами сільської місцевості на відміну від площ урбанізованих територій; дисперсністю розселення сільського населення; великим впливом на характер життєдіяльності сільського населення природного середовища, яке більш різноманітне і диференційоване на відміну від міського, "організованішого"; безпосереднім впливом господарської діяльності на стан водних об'єктів і водно-відтворювальні функції ландшафтів; різноманітністю функціонального призначення сільської місцевості. У той же час рівень розвитку та територіальної організації водогосподарської діяльності сільської місцевості не в повній мірі вирішує проблеми водогосподарського обслуговування сільського населення та забезпечує вимоги до збалансованого (сталого) водокористування. *Наукова новизна проведених досліджень* полягає в обґрунтуванні водогосподарського комплексоутворення сільської місцевості за видами водогосподарської діяльності на основі спеціалізованих водогосподарських циклів (циклів водокористування). *Практичне значення отриманих результатів* полягає в тому, що вони можуть бути використані державними органами управління для удосконалення водогосподарського обслуговування сільських населених пунктів.

Матеріали і методи дослідження

Суспільно-географічні дослідження водогосподарського комплексу сільської місцевості (ВГК СМ) проведено на основі запропонованого

автором принципово нового, функціонального за змістом, методологічного підходу та методики [6, 8], що базується на сучасній класифікації видів водогосподарської діяльності відповідно до КВЕД ДК-009-96 [4, 6], концепціях водогосподарського ресурсного циклу [8, 9], територіальних водогосподарських систем [7, 8] та інтегрованого менеджменту використання водних ресурсів [1–3].

Суспільно-географічне дослідження ВГК СМ проведено на основі первинних статистичних матеріалів державної звітності всіх підприємств-водокористувачів Одеської області, які були зібрані, оброблені та узагальнені автором відповідно до запропонованих методологічних принципів та методичних підходів. Для обробки статистичного матеріалу використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукових досліджень.

Результати дослідження та їх аналіз

Водогосподарський комплекс сільської місцевості (ВГК СМ) — це складова частина регіонального водогосподарського комплексу, яка представлена сукупністю видів водогосподарської діяльності, що пов'язані з водогосподарським обслуговуванням сільських територіальних громад.

Розміщення сільського населення по території нерівномірне внаслідок історико-географічних умов заселення території, серед яких особливого значення набували умови забезпечення водними ресурсами. Найбільша щільність сільського населення спостерігається у приміських районах Одеси та придунайських районах — 30–40 осіб/кв. км. У найменш забезпечених водними ресурсами центральних районах області — 16 осіб/кв. км. Майже 200 сільських населених пунктів не мають гарантованого водопостачання, у тому числі 89 використовують привізну воду.

Найбільш розвинений у сільській місцевості *сільськогосподарський ВК*. На нього припадає 61% забору і 74% використання води та 68% скиду зворотних вод сільської місцевості Одеської області (рис. 1). Сільськогосподарський ВК домінує у сільській місцевості *перехідної і периферійної зонах* (смугах) відповідно до приморсько-фасадної територіальної організації господарства Одеської області [10]. Він забезпечує сільськогосподарське водопостачання і гідромеліоративний цикл водокористування. Тут склалася дуже напружена водогосподарська ситуація. Основним джерелом водопостачання залишаються підземні артезіанські та ґрунтові води, які на південному заході мають значну мінералізацію і використовуються обмежено. Обсяги забору, використання і скидів незначні. Каналізація з очищенням стічних вод зовсім відсутня. Відпрацьовані стоки скидаються до рельєфу місцевості, поверхневі водні об'єкти, у кращому випадку — у ставки-накопичувачі. Тільки у південних районах здійснюється централізований відвід колекторно-дренованих вод з полів зрошення.

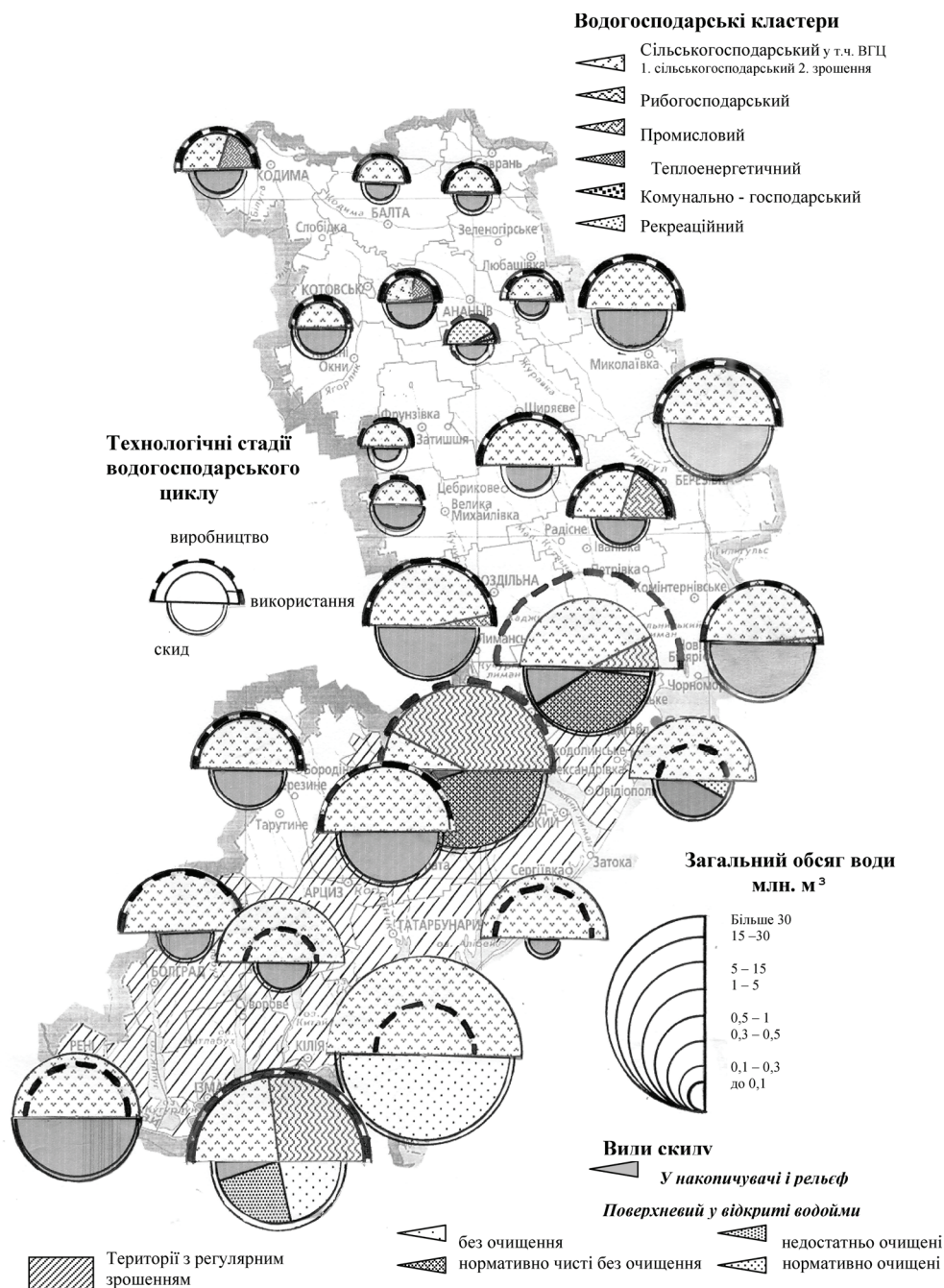

Рис. 1. Водогосподарський комплекс сільської місцевості Одеської області

Окремі сільські райони, завдяки їх розташуванню *вздовж транспортних магістралей*, мають відносно розвинений *промисловий ВК*. У сільській місцевості Кодимського району на нього припадає 38% забору і 38% використання води та 13% скиду стічних вод, у Котовському — 19% забору і 32% водних ресурсів та більш половини всього обсягу стічних вод району.

У *сільських передмістях Одеської міської агломерації* поряд з сільськогосподарським ВК функціонують промисловий, теплоенергетичний і комунально-господарський ВК. Наприклад, в Роздільнянському районі 94% забору і використання водних ресурсів приходить на сільськогосподарський ВК, 5% — на промисловий ВК, інша частка води йде до теплоенергетиці. Близькість до обласного центру обумовлює рівень розвитку промисловості і збільшує обсяги промислового водокористування. В сільській місцевості Іванівського району на промисловий ВК приходить вже 40% забору і 40% використання води.

Найбільш різноманітна з точки зору набору видів водогосподарської діяльності *сільська місцевість приморської (прибережної) зони* вздовж узбережжя Чорного моря, річок Дунаю і Дністра. Поряд з сільськогосподарським функціонує *рибогосподарський*, водно-рекреаційний, воднотранспортний ВК. Сільська місцевість у зоні водогосподарського обслуговування Одеської агломерації має розвинутий комунально-господарський ВК.

Висновки

ВГК СМ представлений таким набором ВК як сільськогосподарський, рибогосподарський, бальнеологічний, воднотранспортний, які мають певні особливості функціонування і територіальної організації. Рівень забезпечення їх відповідною водогосподарською інфраструктурою незадовільний. Серед головних проблем ВГК СМ — забезпечення сільського населення гарантованим безпечним питним водопостачанням, що повинна вирішуватися за рахунок розвідки і буріння нових, а також реконструкції діючих свердловин, будівництва та удосконалення систем водовідведення і очищення стічних вод, підвищення інженерного обладнання сільського житлового фонду, здійснення водоохоронних заходів (санітарна охорона водних об'єктів, протизсувні і берегоукріплювальні роботи, будівництво захисних дамб від підтоплення, систем дренажу ґрунтових вод та інші).

Література

1. Директива Европейского Парламента и Совета 2000/60/ЕС от 23 октября 2000 г., которой устанавливаются рамки действий сообщества относительно политики в сфере водного хозяйства. — Люксембург, 2000. — 154 с.
2. Декларация министров окружающей среды региона Европейской экономической комиссии ООН. /Екологія і ресурси: Зб. наук. праць. Ін-т дослідж. навколиш. середовища і ресурсів. — К.: УІНСІР РНБОУ, 2003. — Вип. 6 — С. 8–27.

3. *Загальнодержавна програма розвитку водного господарства* / Екологія і ресурси: Зб. наук. праць. Ін-т дослідж. навколиш. середовища і ресурсів. — К.: УІНСіР РНБОУ, 2003. — Вип. 1 — С. 5–10.
4. *Класифікатор видів економічної діяльності*. Державний класифікатор України ДК-009-96. — К.: Держстандарт України, 1996. — 283 с.
5. *Нефедова Н. Є.* Регіональна водогосподарська політика та створення інтегрованого водогосподарського менеджменту. / Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук. праць. В 4-х т. — К.: ВГЛ Обрії, 2004. — Т. 2. — С. 215–217.
6. *Нефедова Н. Є.* Методологічні питання функціонального структурування водогосподарського комплексу регіону // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. — Т. 9, вип. 4, 2004. — Одеса, 2004. — С. 79–89.
7. *Нефедова Н. Є.* Водогосподарські територіальні системи та проблеми їх функціонування // Суспільно-географічні проблеми розвитку продуктивних сил України. — К.: ВГЛ Обрії, 2004. — С. 117–118.
8. *Нефедова Н. Є.* Суспільно-географічне дослідження регіонального водогосподарського комплексу: проблеми методології та методики (на матеріалах Одеської області). Автореф. дис... канд. геогр. наук. — Одеса: Астропринт, 2006. — 20 с.
9. *Нефедова Н. Є.* Водогосподарський ресурсний цикл та суспільно-географічні проблеми використання водних ресурсів Дунаю. // Причорноморський екологічний бюлетень. — 2006. — № 2. — Одеса: ІНВАЦ, 2006. — С. 70–74.
10. *Одеський регіон: природа, населення, господарство*. Навч. пос. / За заг. ред. О. Г. Топчієва. — Одеса: Астропринт, 2003. — 184 с.

Н. Е. Нефедова

Одесский национальный университет,
кафедра экономической и социальной географии
ул. Дворянская, 2, Одесса, 65026, Украина

ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ВОДОХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ)

Резюме

В статье рассмотрены проблемы функционирования и территориальной организации водохозяйственного комплекса сельской местности.

Ключевые слова: водохозяйственный комплекс сельской местности, территориальная организация, водохозяйственный цикл, водохозяйственный кластер.

N. E. Nefedova

Odessa National University,
Department of Economic and Social Geography
Dvorianskaya St., 2, Odessa, 65026, Ukraine

**THE FUNCTIONAL AND TERRITORIAL ORGANIZATION
PROBLEMS OF THE WATER ECONOMY COMPLEX OF RURAL
TERRITORIES (ODESSA REGION AS AN EXAMPLE.)**

Summary

The functional and territorial organization problems of the water economy complex of rural territories were defined in the article.

Keywords: regional water economy complex of rural territories, territorial organization, water economy cycle, water economy cluster.